

Ålands fredsinstitut

The Åland Islands Peace Institute

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations

Romerna på Åland och i Europa

Under de senaste månaderna har mycket sagts och skrivits om romerna som har kommit till Åland och om romerna runt om i Europa. Vi vill bidra till diskussionen med ett något bredare och längre perspektiv. Ett perspektiv som inte begränsar sig till frågan om hur det är möjligt att tiggeri kan förekomma på Åland eller till romernas utsatthet här och nu, även om vi har stor förståelse över att människor här och i många andra länder blir rättmätigt upprörda och känner stor empati. För bara ett århundrade sedan rådde även i nordens stora begränsningar av romernas rörelsefrihet. Steriliseringskampanjer förekom även på våra breddgrader och andra världskriget innebar inte bara en judeförföljelse, utan även en romsk utrotning i vissa delar av Europa. Det är därmed inte så underligt att människor som själva eller genom sina förfäder har upplevt ett sådant förtryck ibland är grundligt mistänksamma mot eller avståndstagande från majoritetssamhället. Detta är inte specifikt för något ensamt land i Europa utan förekommer så gott som överallt, inte bara i öst men också i väst; inte bara i syd men också i norra Europa. I en jämförelse kan man konstatera att avskaffandet av slaveriet i början på 1800-talet inte automatiskt medförde lika rättigheter och ställning för de svarta och att det är först 200 år senare som tanken om en svart president i USA har vunnit mark. Vi kan inte vänta oss att en tradition av förtryck och avhumanisering ska ändras inom några år eller decennier, inte heller bara för att några internationella organisationer driver projekt för att motverka romsk utsatthet.

Man hör ibland i den allmänna debatten åsikten att romerna 'får skylla sig själva' för att de inte hittar arbete eller fullföljer sina studier. Forskare påvisar däremot den ömsesidiga betydelsen och påverkan dels av en av samhället påtvingad underlägsenhet och låg hierarkisk ställning och dels en självpåtvingad offerroll som intas omedvetet. Den som betraktas som en förlorare och som från början ses som ett problem intar själv en sådan underkastad roll. Det är därför vi vill hävda att en av de stora svårigheterna i den mer moderna synen på romernas behov är just synen på och retoriken om romerna som ett socialt problem. I många länder i Europa idag är den dominerande diskussionen den om romernas sociala problem, arbetslöshet, brist på bostäder, droger och kriminalitet. Diskussionen om lika rättigheter för alla människor eller om människors möjlighet att påverka sina egna liv saknas ofta när det gäller individer med romsk identitet. Dominansen av tänkandet om romerna som ett socialt problem visar på hur olika vi tänker om oss själva och om dem vi betraktar som 'de andra'.

Den andra svårigheten vi som forskare ser är dominansen av ett grupptänkande både bland romerna själva, men framför allt i de samhällen där människor med romsk kultur bor. Romer betraktas som romer, som en enda homogen grupp, och inte som enskilda individer med egna styrkor och svagheter. De mångfaldiga romska identiteterna i fråga om språk, land, utbildningsnivå, kön osv. är ointressanta för majoritetssamhället som helst vill ha en enda representant som ska tala för hela gruppen så att den politiska förhandlingen ska avlöpa så smärtfritt som möjligt.

På Åland finns romer av olika slag och andra inflyttade. De kan inte dras över en kam. För de personer som har tvingats fly sitt hemland eller söka ett bättre liv någon annanstans är traumatiska upplevelser, själva migrationen samt avsaknaden av sociala nätverk långt viktigare förklaringsfaktorer till utsatthet än den romska identiteten i sig. Av den anledningen kan det vara värt att begrunda om inte samhällets insatser bör fokusera på alla inflyttade till Åland snarare än på romerna som ett givet socialt problem. Etnicitet, kultur och identitet är av betydelse för hur vi uppfattar oss själva och hur andra uppfattar oss, men de flesta av oss skulle känna oss kränkta om vi betraktades endast som 'svenskar', 'kurder' eller 'älänningar' och inte sågs som människor med enskild potential och enskilda behov. Ålands fredsinstitut försöker

möta dessa utmaningar genom två pågående studier, en om ålänningarnas identitetsuppfattningar och attityder om migration och en om migrationens rättsliga ramar. De kommer att publiceras under år 2009.

Sia Spiliopoulou Åkermark
Docent i folkrätt
Direktör för Ålands fredsinstitut
3.11.2008